

Dinko Župan

(Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje,
Slavonski Brod)

BALTINA AKCIJA: KAKO OBJAVITI KNJIGU S 11 RECENZENATA, A DA NIJEDAN NE PRIMIJETI DA SU JOJ DIJELOVI PREPISANI

Ivan Balta, *Julijanska akcija u Slavoniji: s osvrtom i na ostale hrvatske krajeve te Bosnu i Hercegovinu početkom 20. stoljeća* (Zagreb: Društvo mađarskih znanstvenika i umjetnika Hrvatske, 2006), 126 str., s prilogima 327 str.

Kada sam saznao da je napisana knjiga o *Julijanskoj akciji* odnosno o tzv. *Slavonskoj akciji*, pomislio sam da je dobro da se netko ponovno pozabavio tom problematikom jer od članka Josipa Gujaša, “Nacionalna obrana Mađara u Slavoniji na prijelomu XIX i XX st. u okviru tzv. ‘slavonske akcije’” (*Historijski zbornik XXIII-XXIV* (1970/1), u Hrvatskoj je objavljeno malo radova koji su donosili neke nove spoznaje o toj vrlo zanimljivoj temi. Budući da se bavim poviješću školstva, često sam tijekom istraživanja nailazio na građu koja je tematizirala problematiku *Julijanskih škola* te sam uvidio da bi se kroz tu problematiku, ukoliko bi se na nju primijenila suvremena metodologija teorije identiteta i analize hegemonijskih diskursa, moglo na nov način preispitati hrvatsko-mađarski odnosi na prijelazu stoljeća.

No, poznavajući prikaze i recenzije nekih ranijih Baltinih knjiga, znao sam da od njegove nove knjige ne mogu očekivati puno kada je riječ o prevladavanju tradicionalnog pristupa, te su se moja očekivanja svela na korektnu i detaljnu obradu problematike *Julijanske akcije*. Korektan pristup, odnosno poštivanje osnovnih načela struke i metodologije znanstvenog rada, trebalo je garantirati i to što je Baltinu knjigu, kako se navodi na njenim početnim stranicama, recenziralo čak 11 recenzenata. Tri glavna recenzenta su: sveučilišni profesor Pavao Živković s Filozofskog fakulteta u Osijeku, sveučilišna profesorica Mira Kolar s Filozofskog fakulteta u Zagrebu te akademik i sveučilišni profesor Andrija Bognar s geografskog odsjeka PMF-a u Zagrebu; pored njih kao recenzente se navodi još šest doktora znanosti, i to: Ivan Čizmić s Instituta Ivo Pilar u Zagrebu, Željko Bartulović s Pravnog fakulteta u Rijeci, Jakab Ferkov iz muzeja u Mohaču, Nikola Samardžić s Filozofskog fakulteta u Beogradu, Marjan Dimitrijević s Instituta za nacionalnu povijest u Skopju i Azem Kožar s Filozofskog fakulteta u Tuzli. Pored ovih devet recenzenata, navedena su još dva “recenzentska suradnika”: József Berkes iz

Mađarskog državnog arhiva u Budimpešti i Jasmin Milić s Teološkog fakulteta u Novom Sadu.

Pet domaćih i šest međunarodnih recenzenata, koji su prema Baltinim riječima “temeljito i s velikom pozornosti proučili rukopis knjige” (*Julijanska akcija*, str. 6), trebali su garantirati da u Baltinoj knjizi nema većih propusta. No, već u kraćem predgovoru, koji recenzenti doduše nisu dobili na uvid, Balta je nagovijestio svoju “metodologiju” rada. Naime, on u predgovoru svoje knjige zaključuje sljedeće:

“Može se zaključiti, proučavajući motive političke prakse provedene s obiju strana Drave, krajem 19. stoljeća, da je mađarsku upravu zanimala teritorijalna integracija i očuvanje velikodržavne uloge stvorene Nagodbom, dok je hrvatsku političku elitu pokretala želja za integracijom još odvojenih nacionalnih teritorija. S gledišta vlasti i etničkog gledišta, mađarska se politika kretala u uskim okvirima i unatoč njezinim velikodržavnim ciljevima, bila je prisiljena na defenzivu, dok je hrvatska politika bila determinirana rascjepkanošću hrvatskog etničkog područja te prisiljena istodobno na obranu i na ofenzivu. U tom su kontekstu slavonski Mađari postali za Hrvatsku i Slavoniju nametnuta strana tijela, “mostobran” mađarske osvajačke politike, dok su za Mađarsku (Ugarsku) oni bili “krajiska utvrda” protiv južnoslavenskog ujedinjenja i rušenja Monarhije.” (*Julijanska akcija*, str. 5)

Vrlo zanimljiv zaključak, no zaključak koji je Balta prepisao iz članka mađarskog povjesničara Béle Makkaija (“Mađarsko-hrvatski odnosi početkom 20. stoljeća na slavonskom području”, *Časopis za suvremenu povijest*, 2 (2004), 569-579). U Makkaijevoj izvornoj verziji taj zaključak glasi ovako:

“Proučavajući motive političke prakse sprovedene sa dvije strane Drave možemo zaključiti da je mađarsku upravu zanimala prije svega teritorijalna integracija i očuvanje velikodržavne uloge koja je stvorena nagodbom; a hrvatsku političku elitu je pak u tom razdoblju pokretala želja za integriranjem još odvojenih nacionalnih teritorija. S etničkog gledišta i gledišta vlasti, mađarska politika se također kretala u uskim okvirima i unatoč njenim velikodržavnim ciljevima bila je u stvari prisiljena na defenzivu, dok je hrvatska politika determinirana rascjepkanošću hrvatskog etničkog područja bila prisiljena istodobno na obranu i na ofenzivu. U ovom kontekstu su slavonski Mađari postali za Zagreb u hrvatskoj etničkoj definiciji nametnuta strana tijela “mostobran” mađarske osvajačke politike, dok su za Budimpeštu oni bili “krajiska utvrda” protiv južnoslavenskog ujedinjenja i rušitelja Monarhije.” (*ČSP*, 2 (2004), str. 578)

Balta je samo promijenio redosljed riječi u rečenici te izmijenio nekoliko pojmova i zapravo doslovno prepisao dijelove teksta Béle Makkaija. No, Balta to očito ne smatra prepisivanjem jer na 17. i 18. stranici svoje knjige taj tekst navodi kao citat Makkaijevog članka; da bi zatim po drugi put taj isti tekst prikazao kao svoj, dakle bez navoda i bilješke, na 31. stranici knjige.

* * *

Koliko je članak Béle Makkaija Balti bio “inspirativan” vidi se iz trećeg poglavlja njegove knjige koje nosi naslov “Mađarsko-hrvatski odnosi u Slavoniji početkom 20. stoljeća (prema nekim mađarskim autorima)”. A ti “mađarski autori” su, kako Balta navodi u bilješci, samo – Béla Makkai. To poglavlje ne bi bilo sporno da je Balta kritički analizirao ili barem korektno prepričao Makkaijev članak iz *Časopisa za suvremenu povijest*, no on je nasuprot tome uglavnom prepisivao dijelove Makkaijevog teksta zajedno s bilješkama. Ponegdje bi u bilješci naveo Makkaijev članak, ali prepisane dijelove nije stavljao u navodnike, jer je izmjene od nekoliko riječi očito smatrao vlastitom interpretacijom. To treće poglavlje Balta započinje ovako:

“Na vijest o povoljnoj cijeni zemlje, veliki broj Mađara krenuo je u potragu za boljim životom u “prijateljske zemlje”, a taj masovan dolazak Mađara u hrvatsko-slavonskom tisku prozvan je *navalom Tatara* i gotovo šokirao tadašnje hrvatsko slavonsko javno mnijenje. (Bilješka: Balta se poziva na Makkaijev članak) Zagrebački je dnevnik *Obzor* 1904. upozorio kako 29 620 (?) Mađara korak po korak potiskuje Slavene u Ameriku ili ih baca u ruke lihvara. (bilješka: *Obzor*, Zagreb, 14. IX. 1904.)” (*Julijanska akcija*, str. 26)

Makkai u svom članku, o reakciji hrvatskog tiska na doseljenje Mađara, kaže sljedeće:

“... kada je - na vijest o jeftinoj zemlji – velik broj Mađara krenuo u potragu za boljim životom u “prijateljske zemlje”. Masovan dolazak Mađara, u hrvatskom tisku prozvan “*navalom Tatara*”, gotovo je šokirao hrvatsko javno mnijenje. Najtiražniji zagrebački dnevnik *Obzor* je u svom uvodnom članku 1904. upozorio da 29.620 (?) Mađara korak po korak potiskuje Slavene u Ameriku ili ih baca u ruke lihvara. (bilješka: *Obzor*, (Zagreb), 14. IX. 1904)” (*ČSP*, str. 569)

Svoju “metodologiju” djelomičnih izmjena riječi, ali i doslovnog prepisivanja, Balta nastavlja u cijelom trećem poglavlju; tako o Ugarsko-hrvatskoj nagodbi piše ovako:

“Nagodba je prema namjerama obiju strana trebala otvoriti novo poglavlje u odnosu dvaju naroda, ali ono što je za mađarsku elitu značilo maksimum u ustupcima, Hrvatima je bila tek prihvatljiva početna osnova. Većinu koja se protivila Nagodbi, moglo se samo prijelazno neutralizirati jedva uspjelim, nasilnim postavljanjem “unionista” na vlast.” (*Julijanska akcija*, str. 27)

O problematici Ugarsko-hrvatske nagodbe Béla Makkai u svom članku kaže sljedeće:

“Nagodba je prema namjerama obje strane trebala otvoriti novo poglavlje u odnosu dvaju naroda, ali ono što je za mađarsku elitu značilo maksimum u ustupcima, Hrvatima je bila tek prihvatljiva početna osnova. Većinu, koja se protivila Nagodbi, mogli su samo prijelazno neutralizirati jedva uspjelim nasilnim postavljanjem “unionista” na vlast.” (*ČSP*, str. 570)

Na mjestima gdje se u većoj mjeri pokušava odvojiti od Makkaijevog teksta, za Baltu počinju veliki problemi. Tako npr. dio teksta koji kod Makkaija glasi:

“Narodna liberalna stranka tražila je federativnu preobrazbu Monarhije, a Stranka prava nezavisnu nacionalnu državu. Obadvije su tražile ujedinjenje hrvatskih pokrajina.” (*ČSP*, str. 570)

U Baltinoj prerađivačkoj verziji te dvije rečenice su spojene u jednu krajnje besmislenu rečenicu koja glasi:

“U Ugarskoj je od tada Narodna liberalna stranka tražila federativnu preobrazbu Monarhije, Stranka prava, nezavisnu nacionalnu državu, a obje su tražile ujedinjenje hrvatsko-slavonskih pokrajina s Ugarskom.” (*Julijanska akcija*, str. 27).

Tako je prema Balti hrvatska Stranka prava postala mađarska stranka koja se zalagala za ujedinjenje Hrvatske s Ugarskom. Zanimljivo je da takav veliki propust nije uočio ni jedan od 11 recenzenta, iako su oni, prema Baltinoj tvrdnji, “temeljito” iščitali rukopis prije objavljivanja. Kraj trećeg poglavlja Balta završava istim stilom kojim je i započeo to poglavlje te doslovno prepisuje dijelove teksta iz članka Béle Makkaija. Treće poglavlje njegove knjige završava ovako:

“Nakon raspada Austro-Ugarske Monarhije, Mađari se nisu morali konačno obračunati samo s velikodržavnim snovima, nego su bili primorani odreći se (bez Kraljevine Hrvatske i Slavonije) 2/3 svog područja i 1/3 nacionalnog tijela, a kasnije od 1945. i pola stoljeća slobode, zbog sovjetskog zaposjedanja. I Hrvati su se kod sklapanja mira nakon Prvog svjetskog rata našli na strani gubitnika, pa strepeći od talijanskog i drugih iredentizama pokušavali su naći zaklon u južnoslavenskoj suradnji.” (*Julijanska akcija*, str. 31)

O dalekosežnim posljedicama raspada Austro-Ugarske Monarhije, za Mađarsku i Hrvatsku, Makkai u svom članku kaže sljedeće:

“Nakon raspada Austro-Ugarske Monarhije Mađari se nisu morali konačno obračunati samo sa velikodržavnim snovima, nego su bili primorani odreći se (bez Kraljevine Hrvatske i Slavonije) 2/3 svog područja i 1/3 nacionalnog tijela; a kasnije – zbog sovjetskog zaposjedanja – i pola stoljeća slobode. I Hrvati su se kod sklapanja mira nakon Prvog svjetskog rata našli na strani gubitnika. Ponajviše iz tog razloga – strepeći od talijanskog iredentizma – pokušavali su naći zaklon u južnoslavenskoj suradnji.” (*ČSP*, str. 578)

Kao što je vidljivo iz navedenih primjera, Balta je veći dio trećeg poglavlja svoje knjige utemeljio na prepisivanju članka Béle Makkaija, objavljenog u *Časopisu za suvremenu povijest* 2 (2004). Da prepisivanje ne bi bilo sasvim očito, Balta je na Makkaijevom tekstu radio razne kozmetičke zahvate, kao što su promjene redoslijeda riječi u rečenici, spajanje rečenica, ispuštanje pojedinih rečenica i izmjene pojedinih pojmova.

* * *

U četvrtom poglavlju, koje nosi naslov “Razvoj školstva u Hrvatskoj i Slavoniji krajem 19. i početkom 20. stoljeća”, Balta ne donosi ništa novo nego samo prepričava građu vezanu za povijest školstva, i to uglavnom građu iz Cuvajeve *Grade za povijest školstva*. U tom poglavlju Balta u tri potpoglavlja (“Razvoj školstva u Hrvatskoj i Slavoniji od 17. do osamdesetih godina 19. stoljeća”, “Školstvo od vremena banovanja Khuena Hédervárya do kraja Prvog svjetskog rata” i “Odredbe školskih zakona o osnivanju, organiziranju i razvoju škola u Hrvatskoj i Slavoniji”) daje pregled povijesti školstva od terezijanske reforme školstva do kraja Prvog svjetskog rata. Taj povijesni pregled Balta je sveo na puko nabranje školskih propisa i zakona, pri čemu je neselektivno nagomilavao podatke koji ni na koji način ne pomažu u objašnjenju glavne problematike njegove knjige. No, u tom vrlo važnom poglavlju za objašnjenje problematike julijanskih škola, Balta ne samo da nije uspio donijeti nešto novo već je u svom prepričavanju i prepisivanju Cuvaja napravio nekoliko većih pogrešaka.

Tako Balta navodi da u rujnu 1848. izlazi nova *Osnova temeljnih pravilah javnog obučavanja za Hrvatsku i Slavoniu* i govori o njoj kao o važećem školskom zakonu koji je regulirao tadašnje školstvo. Ali, zapravo, prosvjetni odsjek Banskog vijeća *Osnovu temeljnih pravilah javnog obučavanja za Hrvatsku i Slavoniu* završava tek u kolovozu 1849. i ona nikad nije stupila na snagu jer nije bila odobrena od strane kralja. Sličnu grešku Balta radi kada govori i o “Školskom sustavu” iz 1861. kao važećem školskom propisu, jer ni ta školska osnova nije dobila odobrenje vladara. I razdoblje neoapsolutističkog školstva i Mažuranićevu reformu školstva Balta obrađuje na osnovi Cuvajeve *Grade za povijest školstva*, prepričavajući uglavnom sporedne stvari. Čudno je da, vezano uz tu tematiku, Balta ne navodi modernizacijsku interpretaciju Mirjane Gross koja je u knjizi *Prema hrvatskom građanskom društvu* obradila problematiku školstva u vrijeme neoapsolutizma i Mažuranićevog banovanja, a čudno je to zato jer Balta upravo tu knjigu navodi kao važan dio literature u uvodu svoje knjige. No, zato se on u drugom poglavlju svoje knjige, u kojem se bavi hrvatsko-mađarskim odnosima, obilato koristi s nekoliko radova Mirajane Gross te na njima i na knjizi Nikše Stančića *Hrvatska nacija i nacionalizam u 19. i 20. stoljeću* utemeljuje cijelo poglavlje.

Da Balta nedovoljno poznaje problematiku razvoja hrvatskog školstva pokazuje i njegov kratki opis Mažuranićeve reforme školstva, koju je obradio samo na pola stranice ne navodeći ključne značajke tog modernizacijskog zahvata, ni riječi o sekularizaciji, o školskoj nacionalnoj politici, o funkcionalnoj diferencijaciji društva itd. No, pravo nepoznavanje problematike povijesti školstva Balta pokazuje kada govori o hrvatskom školstvu na prijelazu stoljeća i gotovo preko cijele stranice navodi, za povijest školstva, marginalni tekst Antuna Radića o pučkoj školi iz 1900. godine, te samo na osnovi toga teksta zaključuje kako su braća Radić utjecala na razvoj tadašnjeg hrvatskog školstva, što je potpuno promašena tvrdnja, jer je na stotine takvih i sličnih

tekstova izlazilo u hrvatskim školskim i pedagoškim časopisima. U ovom četvrtom poglavlju Balta se najviše bavi školskim zakonom iz 1888. i za razliku od školskog zakona iz 1874. godine navodi dobar dio važnih elemenata toga zakona, koji su bitni za razumijevanje problematike julijanskih škola. No, i tu Balta propušta navesti neke ključne elemente koji školski zakon iz 1888. razlikuju od školskog zakona iz 1874. godine, kao što je npr. promjena statusa županijskih školskih nadzornika i promjena položaja učiteljica unutar školskog sustava.

* * *

Ni u petom poglavlju koje nosi naslov “Društveno-političke okolnosti nastanka i razvoja Julijanske akcije” Balta nije odustao od svoje prepisivačke “metode”. Kao što se u trećem poglavlju služio člankom Bele Makkaija, sličnu “metodologiju” Balta primjenjuje u potpoglavlju pod naslovom “Slavonska akcija u nacionalnoj obrani Mađara”, ali sada umjesto Makkaijevog članka koristi članak Josipa Gujaša objavljen u *Historijskom zborniku* (XXIII-XXIV, 1970/1). Balta u tom poglavlju ponovno prepisuje cijele dijelove teksta zajedno s bilješkama. Tako se Gujašev tekst pisan od 46. do 53. stranice u *Historijskom zborniku* može vrlo lako pratiti u Baltinoj knjizi od 52. do 55. stranice. Evo samo jedne ilustracije tog Baltinog postupka:

“Imperijalistički dio mađarskih vladajućih klasa smatrao je Hrvatsku i Slavoniju područjem koje se mora neposredno uključiti u ugarski teritorij kao njegov organski dio, koji se ni po čemu ne razlikuje od ostalih ugarskih pokrajina, a daljnjim korakom u tom pravcu smatrali su vladavinu Khuena Hédervárya u Hrvatskoj i Slavoniji, (bilješka: Antun Barac je o Khuenovoj vladavini zaključio kako je ona imala za cilj “da Hrvatska postane obična mađarska pokrajina, u kojoj će se s vremenom i narod pomađariti”. A. Barac, *Jugoslavenska književnost*, 2. izdanje, Zagreb, 1959., str. 207-208.) jer je ekspanzija na jug bila oživotvorenje staroga sna mađarskih vladajućih klasa, potaknuta raspravom o Slavoniji. (bilješka: István Hajnal, *A Batthyány-kormány külpolitikája – Vanjska politika Batthyányeve vlade*, I., Budapest, 1957., str. 83. Na istom mjestu Hajnal govori i o akciji kojom je osobno upravljao Batthyány, a čiji zadatak je bio neposredno priključenje Dalmacije Ugarskoj. U vezi s tom akcijom je konstatirao: *Ako uzmemo u obzir golemu, većim dijelom hrvatsku masu stanovništva na jadranskoj obali, cijeli nam se pothvat već unaprijed čini irealnim.*)” (*Julijanska akcija*, str. 55)

Gujaš o nosiocima mađarske “imperijalističke” politike u svom članku piše sljedeće:

“Imperijalistički nadahnuti dio mađarskih vladajućih klasa potajno, a njihovi ultraši glasno, smatrali su Hrvatsku u daljoj perspektivi područjem koje se mora neposredno uključiti u ugarski teritorij kao njegov organski dio, koji se ni po čemu ne razlikuje od ostalih ugarskih pokrajina. Daljnjim korakom u tom pravcu smatrali su vladavinu Khuena Hédervárya u Hrvatskoj. (bilješka: I Antun Barac kaže o Khuenovoj vladavini da je ona imala za cilj “da

Hrvatska postane obična mađarska pokrajina, u kojoj će se s vremenom i narod pomadžariti.” A. Barac, *Jugoslavenska književnost*, 2. izd., 1959, 207-208) Ekspanzija na jug bila je stari san mađarskih vladajućih klasa. Ako ništa drugo, dokazuje to debata o Slavoniji. (bilješka: Hajnal István, *A Batthyány-kormány külpolitikája – Vanjska politika Batthyányeve vlade*, I, 1957, 83. Na istom mjestu Hajnal govori i o akciji kojom je lično upravljao Batthyány, a čiji zadatak je bio neposredno priključenje Dalmacije Ugarskoj. U vezi s tom akcijom kaže: “Ako uzmemo u obzir golemu, većim dijelom hrvatsku masu stanovništva na jadranskoj obali, cijeli nam se pothvat već unaprijed čini irelanim”).” (*Historijski zbornik*, 51-52)

Dakle, Balta ponovno samo djelomično izmjenjuje raspored riječi u rečenici ili skraćuje rečenice te Gujašev tekst zajedno s bilješkama prikazuje kao svoj. Inače ovo je peto poglavlje Balta podijelio na četiri potpoglavlja: “Društveno-političke okolnosti nastanka i razvoja Julijanske akcije”, “Slavonska akcija u nacionalnoj obrani Mađara”, “Statut udruge Julijan” (hrvatski prijevod) i četvrto potpoglavlje koje sadrži mađarski izvornik statuta udruge “Julijan”. I prijevod statuta, za koji Balta navodi da je “načelan a ne doslovan”, i izvornik statuta, odnosno fotokopija navedenog dokumenta, trebali bi zapravo biti dio zadnjeg dijela knjige gdje se nalaze prilozi. Inače u Baltinoj knjizi, koja broji 327 stranica, dvjestotinjak stranica čine razni prilozi. Iako je dobar dio tih priloga preuzet iz *Građe za povijest školstva* Antuna Cuvaja, taj dio knjige koji čine prilozi najvrjednija je cjelina Baltine knjige, jer je Balta na jednom mjestu skupio važan dio građe za istraživanje problematike julijanskih škola.

* * *

U šestom poglavlju koje nosi naslov “Julijanski savez i Julijanska akcija” Balta prikazuje osnivanje Julijanskog društva i navodi njegove glavne ciljeve. No, i u tom poglavlju, osobito u potpoglavlju u kojem se bavi djelovanjem Julijanskog društva, Balta nastavlja sa svojom uhodanom prepisivačkom “metodologijom”, koristeći se pri tome tekstom Josipa Gujaša. Tako Balta na 80. stranici zaključuje sljedeće:

“Dakle, Slavonska akcija bila je inspirirana ekspanzionističkim nastojanjima mađarskog imperijalizma na početku 20. stoljeća, a inicirana pod maskom “nacionalne obrane” Mađara u Slavoniji, u kojoj su specijalno pripremljeni učitelji za “slavonsku misiju” širili po mađarskim naseljima u Slavoniji ideologiju “mađarske državne misli”.” (*Julijanska akcija*, str. 80)

Tekst Josipa Gujaša kojim se Balta služio kao predloškom za prepisivanje glasi ovako:

“Slavonska akcija bila je djelatnost inspirirana od ekspanzionističkih nastojanja mađarskog imperijalizma na početku stoljeća, a pokrenuta pod maskom “nacionalne obrane” Mađara u Slavoniji. Osnovna ideološka konstrukcija na osnovi koje se ta djelatnost odvijala bila je preuzeta od Pesty

Frigyesa. Takvi članovi akcije, kao što je bio Margitai József, nisu ni znali govoriti o cijeloj toj aktivnosti bez citata preuzetih iz Pesty Frigyesa. Specijalno za "slavonsku misiju" pripremljeni učitelji raznijeli su taj duh po mađarskim naseljima u Slavoniji." (*Historijski zbornik*, str. 95)

Balta je ponovno samo promijenio redosljed riječi u rečenici, preskočio dio rečenica i zamijenio nekoliko pojmova, te zapravo plagirao tekst Josipa Gujaša. Sa svojom prepisivačkom "metodom" Balta je nastavio i u sedmom poglavlju koje nosi naslov "Osnivanje škola i organiziranje rada na mađarskom jeziku u hrvatsko-slavonskim županijama od 1904. do 1918. godine". U tom poglavlju Balta daje prikaz osnivanja i djelovanja mađarskih željezničarskih škola, kao i prikaz djelovanja mađarskih vjerskih škola (reformatskih i katoličkih). Slično kao u petom i šestom poglavlju, Balta i u sedmom poglavlju dobar dio svoga teksta zasniva na prepisivanju teksta Josipa Gujaša. O mađarskim školama u Slavoniji prije pokretanja *Slavonske akcije* Balta piše sljedeće:

"U Slavoniji su mađarski doseljenici imali i prije pokretanja Slavonske akcije, svoje škole. Tako su Mađarske državne željeznice imale svoje škole još krajem 19. stoljeća u Zagrebu, Osijeku, K. Moravicama, Zemunu i Vukovaru, za djecu Mađara željezničara. Funkcionirale su i reformirane škole u spomenutim mađarskim "pranaseljima" (iz "Arpadovih vremena") pod okriljem mađarske reformirane crkve. Neke su mađarske škole radile uz potporu vlastelina, kao u Martincima (od 1890.), Gačištu, Brezovici, Neteči, na pustarama "Dradina" i "Ovčara" (od 1871.), u Solnoku, Mojavolji, Nikincima, na pustarama "Čemernica" i "Lipovača" i drugdje. I mađarske općinske škole funkcionirale su, npr. u mjestima Terezino Polje, Budakovac, Novi Gradac, Antunovac, ali većina škola nije odgovarala pedagoško-didaktičkim zahtjevima vremena, no u to vrijeme ni hrvatsko-slavonske škole nisu bile u boljem položaju. (bilješka: J. Margitai, *A szlavóniai magyarság sorsa...*, str 321.)." (*Julijanska akcija*, 89)

O mađarskim školama u Slavoniji prije 1904. godine Josip Gujaš piše, pak, ovako:

"Mađarski doseljenici imali su u Slavoniji i prije pokretanja "slavonske akcije" svoje škole, raspoređene po društvenim slojevima i vjeri. Tako su mađarske državne željeznice imale svoje škole još od kraja prošlog stoljeća u Zagrebu, Osijeku, K. Moravicama, Zemunu i Vukovaru za djecu željezničara – Mađara. Funkcionirale su i reformirane škole u spomenutim mađarskim "pranaseljima" (iz "Arpadovih vremena") pod okriljem mađarske reformirane crkve. Više mađarskih škola radilo je i uz potporu spahija; takvih je škola bilo u Martincima (od 1890), Gačištu, Brezovici, Neteči, na pustarama Dradina i Ovčara (ovdje od 1871), u Solnoku, Mojavolji, Nikincima, na pustarama Čemernica i Lipovača i drugdje. Funkcionirale su i mađarske općinske škole, npr. u mjestima Terezino polje, Budakovac, Novi Gradac, Antunovac itd. Ne možemo ovdje propustiti a da ne kažemo: većina ovih škola ni približno nije odgovarala pedagoško-didaktičkim zahtjevima vreme-

na, ali moramo odmah dodati i to da u to vrijeme ni hrvatske škole nisu stajale u tom pogledu bolje. (bilješka: Margitai, n. dj., 321).” (*Historijski zbornik*, 67)

S tim primjerom Baltinog plagiranja završit ću prikaz njegove knjige, a taj primjer, kao i niz drugih navedenih primjera, pokazuje da se Balta prilikom pisanja knjige nije rukovodio ni pravilima struke ni metodologijom znanstvenog rada, jer je veće dijelove svoje knjige prepisao, i to ponajviše iz članka Josipa Gujaša (*Historijski zbornik*, XXIII-XXIV (1970/1), 45-96) i članka Béle Makkaija (*Časopis za suvremenu povijest*, 2 (2004), 569-579). Ovaj se prikaz uglavnom sveo na dokazivanje Baltine prepisivačke “metode”, jer u knjizi ima vrlo malo Baltinog teksta. Svaka je opširnija kritička analiza sadržaja Baltine knjige besmislena, jer bi se zapravo analizirali tekstovi autora koje Balta prepisuje. Budući da Balta prepisuje od više povjesničara, koji o istim događajima imaju različite interpretacije, neupućenom čitatelju će se činiti da Balta iz poglavlja u poglavlje mijenja “svoju” interpretaciju. Na taj je način Balta u svojoj prepisivačkoj akciji postigao svojevrsnu “multiperspektivnost” i “višeglasje”, ali nažalost ne u smislu suvremene historiografske metodologije.

Za sam kraj ću navesti zaključak iz recenzije akademika Andrije Bog-nara; naime, taj zaključak Balta navodi u svom predgovoru, što baš nije uobičajen postupak u pisanju predgovora. Akademik Bog-nar u svojoj recenziji Baltine knjige zaključuje da je ta knjiga “prva detaljna studija koja je razglo-bila problematiku tzv. ‘Julijanske akcije u Slavoniji’, i to temeljito, na odgo-varajućoj literaturi i izvorima. Posebnu vrijednost radu daje činjenica da su gotovo ravnomjerno korišteni mađarski i hrvatski izvori, koji su istodobno i odgovarajuće kritički vrednovani. Pohvalno je da se u značajnoj mjeri pokušalo izbjeći subjektivni pristup, što je, po našem mišljenju, bio izvan-redno težak i zahtjevan zadatak.” (*Julijanska akcija*, str. 6). Samo se u jednoj stvari slažem s akademikom Bog-narom, a to je da se Balta u svojoj prepisi-vačkoj (a ne kritičkoj) “metodologiji” ravnomjerno koristio mađarskim i hrvatskim radovima (a ne izvorima) i da je pritom pokušao izbjeći subjektivni pristup, jer kada god bi se sa svojom konstrukcijom odmaknuo malo dalje od onoga što prepisuje, potpuno bi se izgubio u labirintu vlastite interpreta-cije.